

Paul Klee

i els secrets
de la natura

21.10.22 – 12.02.23



Dossier
de premsa

Fundació Joan Miró

* *J. Miró* Barcelona

Fundación

BBVA

Índex

Nota de premsa	2
Textos de sala i selecció d'imatges per a la premsa	7
Publicació	18
Programació pública i social	19
Llista d'obres	28
Informació general	44

Nota de premsa

Paul Klee i els secrets de la natura

21 d'octubre de 2022 - 12 de febrer de 2023

Exposició organitzada i produïda per la Fundació Joan Miró amb la col·laboració del Zentrum Paul Klee de Berna i el patrocini exclusiu de la Fundación BBVA.

Comissariada per Martina Millà, responsable d'exposicions de la Fundació Joan Miró, amb la col·laboració de Fabienne Eggelhöfer, comissària en cap del Zentrum Paul Klee de Berna.

La Fundació Joan Miró i la Fundación BBVA presenten *Paul Klee i els secrets de la natura*, una mostra sobre la importància de l'estudi del món natural en l'obra de l'artista

Comissariada per Martina Millà, responsable d'exposicions de la Fundació Joan Miró, amb la col·laboració de Fabienne Eggelhöfer, comissària en cap del Zentrum Paul Klee, l'exposició incideix en la fascinació de l'artista germanosuís per l'exploració dels fenòmens naturals i el seu anhel de fusió amb les lleis internes que els regeixen.

Amb el patrocini exclusiu de la Fundación BBVA, *Paul Klee i els secrets de la natura* traça un recorregut cronològic en quatre àmbits que segueix el desenvolupament de Klee com a artista i pedagog, des del seu període de formació fins a la síntesi en la seva etapa de maduresa, passant per l'impacte de la Primera Guerra Mundial i la definició d'un marc teòric durant els seus anys de docència a la Bauhaus.

El visitant descobrirà aquest aspecte de l'obra de Paul Klee a partir de més de 200 peces entre pintures, dibuixos, documentació pedagògica i objectes naturals procedents, principalment, dels fons del Zentrum Paul Klee. En el marc de la revisió actual del cànon de l'art modern, el relat monogràfic s'interromp amb la incorporació d'algunes obres de dones artistes contemporànies a Klee o afins als seus plantejaments, com són Gabriele Münter, Emma Kunz i Maruja Mallo. Finalment, Sandra Knecht és l'encarregada de produir una instal·lació com a colofó de la mostra.

El projecte es completa amb una àmplia programació pública i social amb activitats per a diferents etapes educatives i per al públic familiar i general, així com un catàleg que reproduïx una conversa amb aquesta última artista, a més d'assajos de Millà i Eggelhöfer i un dels textos fonamentals de Klee sobre l'estudi de la natura.

*El diàleg amb la natura continua sent conditio sine qua non per a l'artista.
L'artista és un ésser humà i, com a tal, ell mateix és natura i part de la natura en
l'àmbit de la natura mateixa.*

Paul Klee
Wege des Naturstudiums (Camins d'estudi de la natura), 1923

Barcelona, 19 d'octubre de 2022. Al llarg de la seva vida, l'artista germanosuís Paul Klee (1879-1940) va sentir una fascinació continuada per l'observació de la natura. Per a ell, la contemplació dels fenòmens naturals era un art en si mateix que li permetia penetrar el món de les coses aparents per comprendre'n les dinàmiques intrínseques i crear a partir d'aquestes.

Comissariada per Martina Millà, responsable d'exposicions de la Fundació Joan Miró, l'exposició *Paul Klee i els secrets de la natura* repassa aquest vincle de l'artista amb el medi natural, en el qual va trobar tant un camp d'estudi i un model pedagògic com una font d'inspiració i un refugi vital. La mostra, que ha comptat amb la col·laboració del Zentrum Paul Klee de Berna i l'assessorament de la seva comissària en cap, Fabienne Eggelhöfer, també vol demostrar la importància de l'exploració dels fenòmens naturals per a la formació i el desenvolupament d'un artista com Klee, un dels més notables de l'avantguarda europea i potser un dels més sorprenents de redescobrir a través del prisma de la natura.

Amb el patrocini exclusiu de la Fundación BBVA, l'exposició es desplega en quatre àmbits que proposen un itinerari cronològic per la visió holística de la natura de Klee, des de la seva època de formació fins a la seva última etapa artística. La col·lecció del Zentrum Paul Klee, l'arxiu més important de dibuixos i obres pictòriques de l'artista, on també es conserven la seva biblioteca i els objectes naturals que li van interessar i que van acompanyar la seva recerca, proporciona el gruix de les més de 200 peces reunides en la mostra, que es completa amb aportacions d'altres institucions destacades i de col·leccions particulars internacionals. En el marc de la revisió del cànon i de la recuperació de noms i carreres d'artistes silenciades pel relat oficial de la història de l'art, cada secció de la mostra inclou l'obra d'una dona artista, en alguns casos contemporània a Klee, com Gabriele Münter (1877-1962), Emma Kunz (1892-1963) i Maruja Mallo (1902-1995), i en altres, afí a alguns dels seus plantejaments artístics, com Sandra Knecht (Suïssa, 1968).

El projecte s'emmarca en una línia d'exposicions organitzades en col·laboració amb altres museus monogràfics de grans artistes de les avantguardes. A partir dels fons de la Fundació Joan Miró, els llaços entre totes dues institucions també tindran com a fruit una mostra sobre Miró centrada, principalment, en les obres de gran format que va fer possible el nou estudi de l'artista a Palma de Mallorca a partir del 1956, i que el Zentrum Paul Klee de Berna acollirà del gener al maig del 2023.

Quatre etapes per arribar a una manera natural de veure

En els anys de formació de Paul Klee, la seva curiositat per l'origen de la forma i de l'expressió artística el va portar a estudiar minuciosament el seu entorn més immediat: els afores de Berna i el jardí familiar. Les plantes, els animals, els paisatges, les formacions geològiques i els fenòmens atmosfèrics i físics que va examinar en els seus diversos llocs de residència, excursions i viatges van consolidar la seva relació amb la natura i van influir en la seva singular poètica. El primer àmbit de la mostra presenta la importància de l'estudi de la natura en la descoberta d'aquesta personalitat artística a partir de dibuixos primerencs produïts entre el 1883 i el 1911, entre els quals trobem el seu primer dibuix documentat, que va fer quan només tenia quatre anys. En aquesta selecció, Klee dialoga amb dos llegats artístics de gran pes: el dibuix naturalista, en el qual va ser instruït durant els seus anys d'escolar i amb el qual va educar la seva capacitat d'ocupar-se de les coses visibles, i la cultura clàssica i el seu ordre intern, que va descobrir durant el seu viatge a Itàlia el 1901, filtrats per la lectura de J. W. von Goethe, i que el van impulsar a desxifrar l'ordre inherent del món natural, encara més complex.

L'interès de Paul Klee per descobrir les dinàmiques naturals i la gramàtica artística que va començar a elaborar a partir d'aquestes es van anar desenvolupant posteriorment, en els anys que van transcórrer des de la Primera Guerra Mundial fins a la seva arribada a la Bauhaus com a professor. «Viatge a Tunísia i Primera Guerra Mundial. La natura com a enigma i evasió (1912-1920)» és el títol del segon àmbit de la mostra, que reuneix olis, aquarel·les i dibuixos en els quals la contemplació de la natura es converteix en un instrument visionari que li permet suportar els difícils moments que li va tocar viure. En aquesta sala, destaquen obres com *Glühende Landschaft* (Paisatge incandescent, 1919), una mostra del paisatge total de Klee, en què l'artista pretenia representar no tan sols el motiu en si, sinó també la connectivitat dels elements orgànics, atmosfèrics i geològics. Al mateix context històric que aquestes obres pertany un altre oli inclòs en aquest àmbit: *Abstrakt* (Abstracte, 1914), de l'artista alemanya Gabriele Münter, membre del grup d'avantguarda *Der blaue Reiter* (El genet blau), del qual Paul Klee va formar part durant els seus anys a Munic, fins que va esclatar la primera gran guerra.

Aquest bagatge i la lectura atenta de llibres com *Versuch die Metamorphose der Pflanzen zu erklären* (Intent d'explicar la metamorfosi de les plantes), de J. W. von Goethe, li van servir com a base dels seus cursos a la Bauhaus durant els anys de consolidació teòrica de les primeres avantguardes. Sota el títol «Docència a la Bauhaus. L'anàlisi dels fenòmens naturals (1921-1931)», la tercera secció de la mostra presenta una setantena de peces, entre obres, materials pedagògics i col·leccions d'objectes naturals, com ara herbaris i petxines marines, que li van servir de camp d'estudi. Tant les seves obres d'aquest període com el seu compendi teòric posen de manifest les seves reflexions derivades de la contemplació de les lleis internes de la natura –de moviment, creixement, recurrència, conformació–, que va convertir en la base del seu procés creatiu i del seu programa docent. Quan Klee impartia classes sobre aquestes nocions a casa seva, sovint convidava els estudiants a passar estones observant els peixos del seu aquari, tal com ell mateix feia.

Per evocar la filosofia d'aquests ensenyaments, el disseny d'aquest espai expositiu reconstrueix l'aquari de Klee a partir de les obres que contenen peixos. Tal com animava els seus alumnes a fer, les obres reunides en aquest àmbit ja han transcendit els aspectes aparents de la natura per compondre's a partir dels seus principis interns. A aquestes lleis obeeixen títols com *Vor dem Blitz* (Abans del llamp, 1923), *Klang der südlichen Flora* (So de la flora meridional, 1927) o *Gemischtes Wetter* (Temps variable, 1929), en què la natura està representada a partir de les forces que la constitueixen. Aquestes obres dialoguen amb un dels característics dibuixos geomètrics de l'artista i sanadora suïssa Emma Kunz, la pràctica de la qual partia, precisament, de l'ús de l'energia subjacent als elements materials.

Finalment, en la seva última etapa, Paul Klee va continuar treballant aquests temes en una síntesi madura, a la vegada que es convertien en un refugi artístic davant el repte que va suposar, durant els últims anys de la seva vida, conviure amb una malaltia degenerativa. Així doncs, l'àmbit «Síntesi i identificació. L'últim període (1932-1940)» mostra com en el tram final de la vida de Klee, de gran productivitat malgrat el seu delicat estat de salut, la seva comprensió dels principis de la natura i la seva comunió amb la natura van arribar a la màxima expressió. Tot això es posa de manifest en obres com *Der Winter kommt* (Arriba l'hivern, 1939), en què utilitza els dits per pintar, i així arriba a aquesta superació tan anhelada del dualisme entre el subjecte i l'objecte, a la fusió, a través del mitjà pictòric, entre el seu cos i la natura mateixa.

L'artista d'avui és més que una càmera perfeccionada, és més complicat, més ric i més espacial. És una criatura a la Terra, i una criatura dins el tot, és a dir, una criatura en una estrella entre les estrelles.

Paul Klee
Wege des Naturstudiums, 1923

En aquesta última sala també es presenta *Protozoaris* (1981), una obra tardana de la pintora surrealista espanyola Maruja Mallo, que estava molt interessada a plasmar la potencialitat de les formes naturals –flors, closques, fruites o hibridacions fantàstiques d'organismes vius– i que, igual que Klee, les va continuar pintant fins al final. L'exposició conclou amb una instal·lació de l'artista contemporània suïssa Sandra Knecht, nascuda al mateix cantó que Klee i que reivindica la vida rural com a part de la seva pràctica. Per establir un diàleg amb Klee, Knecht fa una reflexió al voltant de la malaltia que va patir l'artista, entesa com un procés natural. La instal·lació resultant es titula *Dark Night (Home is a foreign place)* (Nit fosca [casa és un lloc estrany]) i inclou fotografies, escultures i una peça audiovisual que remet al món natural i la tradició rural, així com dibuixos de Klee i fotografies de Francesc Català-Roca dels objectes naturals que abundaven al taller de Joan Miró. El projecte de Knecht ha comptat amb la participació de Pro Helvetia com a institució col·laboradora.

L'exposició més enllà de les sales

El projecte va acompanyat d'un catàleg que reproduïx una nombrosa selecció d'obres de la mostra i inclou el text comissarial de Martina Millà i un assaig signat per Fabienne Eggelhöfer. El volum es completa amb una conversa entre Myriam Dössenger, investigadora del Zentrum Paul Klee, i l'artista Sandra Knecht, així com el manifest pedagògic escrit per Paul Klee el 1923 *Wege des Naturstudiums*.

La programació pública i social vinculada a l'exposició pren com a punt de partida l'interès i la curiositat que Paul Klee sentia per les diferents disciplines artístiques (pintura, dibuix, música, arquitectura, etc.), així com per la natura i els fenòmens físics. El programa compta amb activitats per a diferents etapes educatives i per al públic familiar i general, amb propostes dins i fora de la Fundació i en col·laboració amb altres institucions acadèmiques i culturals. Entre altres activitats, aquesta programació inclou un curs de dibuix naturalista a càrrec de Marta Chirino, Gemma París i Katerin Carballares en col·laboració amb el Jardí Botànic de Barcelona; un taller familiar de captació de sons naturals, així com un cicle d'ecopoesia en què l'artista argentina Flor Braier presentarà les poètiques de Marosa di Giorgio i Mary Oliver, dues escriptores les obres de les quals giren al voltant de la natura. La mostra, que funciona com un organisme viu que creix i es nodreix d'aportacions diverses, també compta amb una revista digital col·laborativa, així com un espai participatiu físic que s'activa amb propostes lúdiques i ofereix un punt de documentació amb referents, curiositats i ecos de l'imaginari de Paul Klee.

Abordant l'especial vivència dels fenòmens naturals per part de l'artista, l'exposició *Paul Klee i els secrets de la natura*, oberta al públic fins al 12 de febrer de 2023, també proposa al visitant una revisió de la manera com la societat contemporània ha construït la seva visió sobre el món natural. En paraules de la comissària, Martina Millà, «en aquests temps en què, enfrontats a un col·lapse planetari imminent, s'especula sobre estratègies per a la supervivència [...] ens agradaria veure aquest projecte com un exercici que ens pot ajudar a reposicionar-nos gràcies al fet de poder revisitar l'època que va marcar l'inici de la problematització de la nostra mirada i de la nostra comprensió actual dels fenòmens de la natura. Els visitants trobaran una oportunitat magnífica per repensar la relació entre les pràctiques artístiques connectades amb l'agenda de la modernitat i un planeta sotmès a un procés imparabile de destrucció d'ecosistemes i de biodiversitat; un planeta que, tanmateix, ha estat la caixa de ressonància i el llenç sobre el qual s'ha desplegat la creativitat humana».

Textos de sala i selecció d'imatges per a la premsa

Paul Klee i els secrets de la natura

Paul Klee (Suïssa, 1879-1940) va formar part dels moviments de l'avantguarda europea que han definit el cànon de l'art modern. Així i tot, va fer una carrera molt pròpia. Una de les vies que va seguir per articular la singularitat de la seva obra va ser l'observació i l'estudi dels fenòmens naturals.

Aquesta fascinació el va acompanyar tota la vida, i per això l'exposició té un format cronològic: des de la seva infantesa fins al darrer període, marcat per la malaltia. Aquest marc temporal, a cavall de dos segles, l'hem dividit en quatre moments: l'època formativa, els anys entorn de la Primera Guerra Mundial, els anys com a professor a la Bauhaus i, finalment, els difícils anys de l'etzibada nazi i de l'exili.

Klee pertanyia a la cultura humanista de tradició germànica, tant pel que fa al pensament i a la literatura com pel que fa a l'art. Per això, l'empremta de Johann Wolfgang von Goethe, autor de *La metamorfosi de les plantes* i *Teoria dels colors*, va ser cabdal per a l'artista i és la clau per entendre la seva relació amb la natura.

Anys formatius. L'estudi de la natura com a descoberta de la personalitat artística (1883-1911)

Amb quatre anys, Paul Klee dibuixa un cargol en una làmina en què apareixen dos grans escarabats, amenaçadors. El traç infantil s'enfronta a la tradició del dibuix científic, no exempta d'una violència latent.

Klee va a l'escola i assimila aquest llenguatge aparentment objectiu i neutral. Als seus quaderns escolars veiem com va aprenent el dibuix normatiu. Dibuixar animals dissecionats li ensenya la diferència entre la visió externa i el que hi ha darrere la superfície de les coses. Aquesta lliçó serà fonamental per entendre com d'incomplet és el món de les aparences. També surt a passejar i dibuixa els paisatges dels voltants de la seva Berna natal. Són paisatges atmosfèrics. La terra i la boira no hi estan dissociades.

El 1907, el jove Klee marxa a Munic per aprendre a ser artista. Allà sobreviu com pot i intenta fer d'il·lustrador. L'observació dels cossos, de les plantes, de les formacions geològiques segueix, però, atraient la seva atenció. Aprèn tècniques noves i copsa l'ambigüitat d'allò que dibuixa o pinta. Comença a descobrir equivalències: una pedrera pot semblar un llac; un prat pot semblar un cel.



Paul Klee

Ohne Titel (Enzian und Alpenveilchen)
 [Sense títol (genciana i ciclamen)]; 1892
 Aquarel·la i llapis damunt paper
 13,3 x 9,1 cm
 Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular



Paul Klee

Ohne Titel (Schnecke) [Sense títol (cargol)]; c. 1883
 Llapis damunt paper
 21 x 15,6 cm
 Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular



Paul Klee

Ohne Titel (Haus und Acker) [Sense títol (casa i camp)]
 c. 1905
 Oli damunt cartró
 32 x 21,5 cm
 Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular



Paul Klee

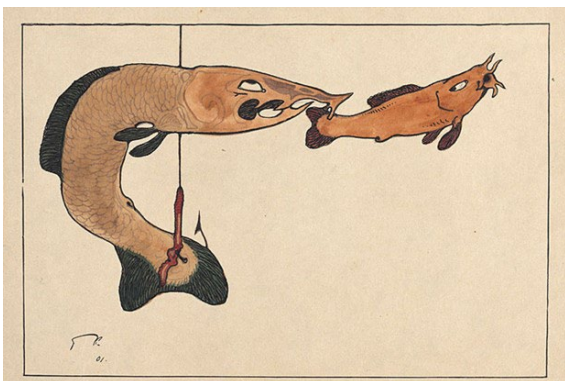
Ohne Titel (Landschaft mit Bäumen, Weg und Wiese, Burghausen) [Sense títol (paisatge amb arbres, camí i prat, Burghausen)]

c. 1899

Oli damunt cartró

31,9 x 41,6 cm

Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular



Paul Klee

Ohne Titel (Zwei Fische, einer am Haken) [Sense títol (dos peixos, un penjat de l'ham)]

1901

Ploma i aquarel·la damunt cartró

15,2 x 22,6 cm

Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Viatge a Tunísia i Primera Guerra Mundial. La natura com a enigma i evasió (1912-1920)

Durant els anys que precedeixen la Primera Guerra Mundial, Klee forma part del grup expressionista muniquès Der Blaue Reiter. Com els seus companys de grup, entre els quals hi ha Wassily Kandinsky i Gabriele Münter, Klee estudia el color, la línia i la simplificació del detall, i practica un dibuix cada vegada més depurat.

Durant la guerra, Klee, que té nacionalitat alemanya, és reclutat i enviat a una base aèria on observa el vol i l'aterratge dels avions i fa reparacions. És un conflicte que no entén i que no l'arrossega. Són anys durant els quals es refugia en la seva obra, plena d'ironia distant. Això també es reflecteix en la manera com representa plantes, animals i paisatges. Alguns queden transformats en estructures aritmètiques, en esquemes lineals més propis del llenguatge de l'enginyeria, mentre que d'altres desprenen una energia juganera i desinhibida. La sala es presenta com una roda de colors -en un clar homenatge a Goethe- dividida en dues parts, que corresponen a la divisió artificialosa entre flora i fauna. Són els fonaments heretats que Klee s'encarrega d'anar ampliant i minant alhora.



Paul Klee

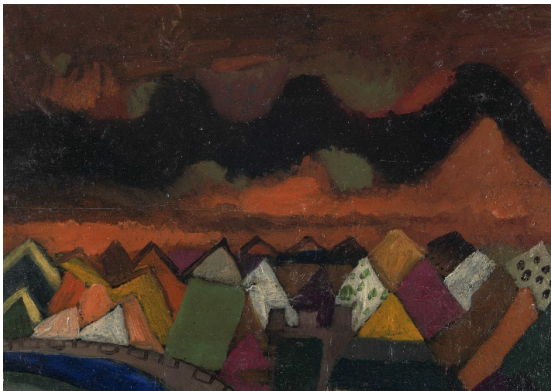
Glühende Landschaft [Paisatge incandescent]

1919, 181

Oli damunt cartró

40,5 x 30,5 cm

Col·lecció particular, Suïssa



Paul Klee

Ohne Titel (Zeltstadt im Gebirge) [Sense títol
(campament a la muntanya)]

1920, 182 getrennt 2

Oli damunt cartró

19 x 26,5 cm

Zentrum Paul Klee, Berna



Paul Klee

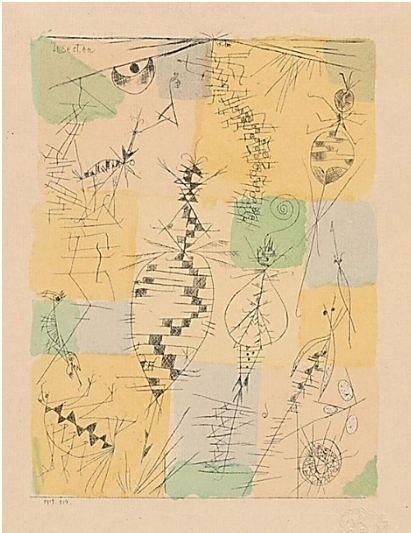
Drei Blumen [Tres flors]

1920, 183

Oli damunt cartró imprimat; marc reconstruït

19,5 x 15 cm

Zentrum Paul Klee, Berna



Paul Klee

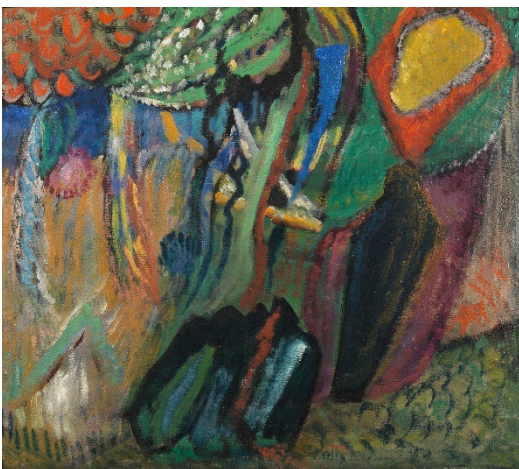
Insecten [Insectes]

1919, 114

Litografia amb aquarel·la

20,6 x 14,5 cm

Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular



Gabrielle Münter

Abstrakt [Abstracte]

1914

Oli damunt cartró

49 x 55,5 cm

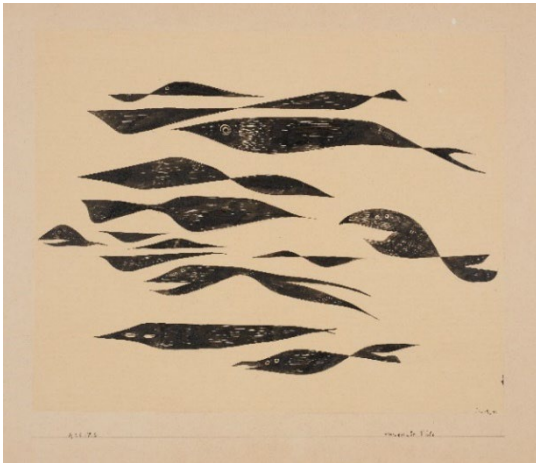
Col·lecció particular, Alemanya

Docència a la Bauhaus. L'anàlisi dels fenòmens naturals (1921-1931)

El 1921, dos anys després de la seva creació, la Bauhaus convida Klee a formar part del seu equip d'ensenyants. Casat des del 1906 amb Lily Stumpf, professora de piano i concertista que manté la família, ara és Klee qui s'ha de convertir en docent. Sense experiència prèvia, ha de recórrer a allò que ha après de les seves lectures de Goethe i del seu aprenentatge continuat des de la seva època escolar: les lliçons de la natura.

La seva activitat docent l'obliga a aprofundir en l'anàlisi de vectors més enllà del to sorneguer dels dibuixos de l'etapa anterior. Ara cal transmetre coneixement a altres persones. Als seus alumnes de la Bauhaus, Klee els explica la morfogènesi dels organismes vius com a model per entendre les forces subjacents en tota forma.

Klee ha de preparar les seves classes, i el recurs a les metàfores naturals li servirà per aixecar el seu compendi pedagògic. De tot plegat en surt el seu escrit del 1923 «Wege des Naturstudiums», en què explica la relació de tot artista i de tota activitat creadora amb la natura.



Paul Klee

Wandernde Fische [Peixos migratoris]

1926, 212 (V 2)

Ploma i llapis damunt paper enganxat en cartró

22,3 x 27,5 cm

Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular



Paul Klee

Baumreihe im Park [Alineació d'arbres al parc]

1928, 49 (N 9)

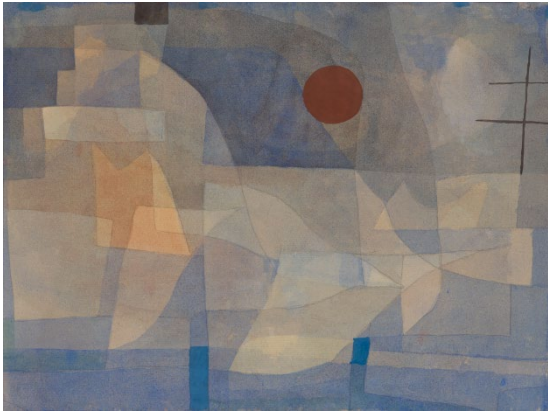
Aquarel·la damunt mussolina

emprimada damunt paper

enganxat en cartró

25,5 x 53,2 cm

Col·lecció particular, Suïssa



Paul Klee

Felsen kalt-warm [Roques fredes-calentes]

1929, 237

Aquarel·la i llapis damunt paper enganxat en cartró
24,9 x 32,5 cm

Col·lecció particular, Suïssa



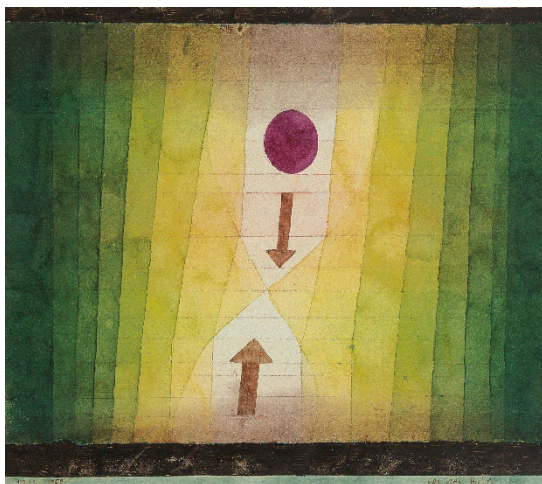
Paul Klee

Gemischtes Wetter [Temps variable]

1929, 343

Oli i aquarel·la damunt mussolina; marc reconstruït
49 x 41 cm

Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular



Paul Klee

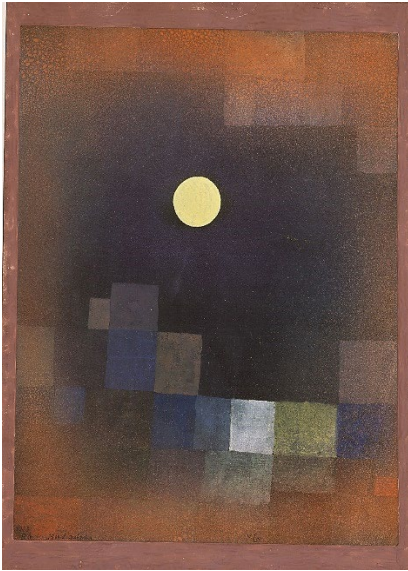
Vor dem Blitz [Abans del llampec]

1923, 150

Aquarel·la i llapis damunt paper enganxat en cartró

28 x 31,5 cm

Fondation Beyeler, Riehen/Basilea, Beyeler Collection



Paul Klee

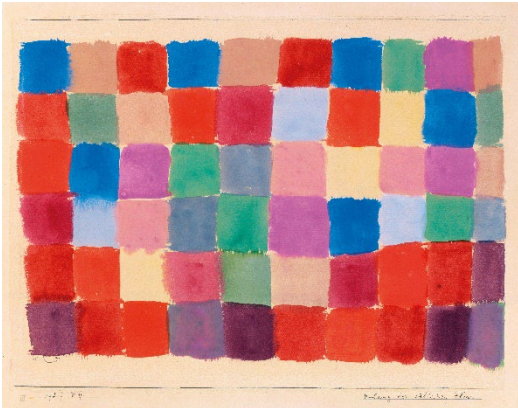
Mondaufgang [Sortida de la lluna]

1925, 114 (B 4)

Llapis i aquarel·la damunt paper enganxat en cartró

37,4 x 27 cm

Fondation Beyeler. Dipòsit de col·lecció particular



Paul Klee

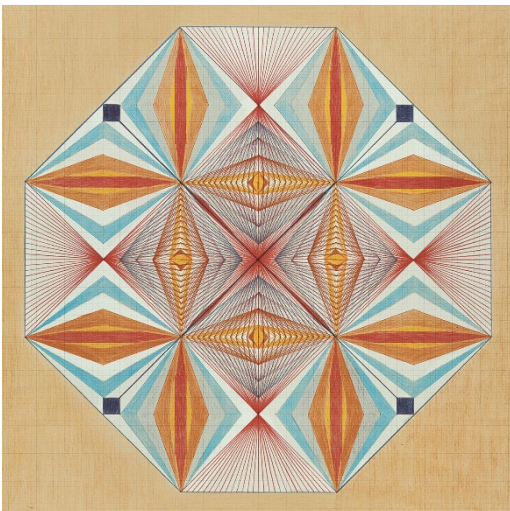
Klang der südlichen Flora [So de la flora meridional]

1927

Aquarel·la damunt paper enganxat en cartró

23 x 30 cm

Col·lecció particular, Barcelona



Emma Kunz

Untitled [Sense títol] (Obra núm. 003)

Sense data

Ceres pastel a l'oli damunt paper gràfic marró

96 x 96 cm

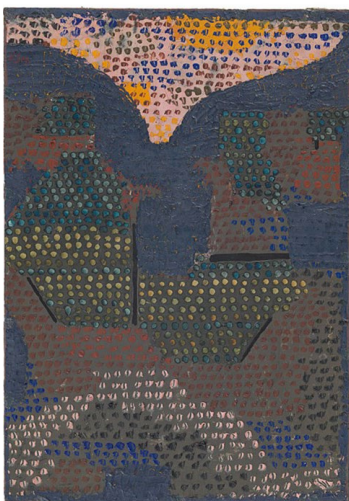
Emma Kunz Stiftung, Würenlos

Síntesi i identificació. El darrer període (1932-1940)

Klee va ser una de les víctimes de l'assetjament nazi als representants de l'art d'avantguarda. Acomiadat de l'Acadèmia de Düsseldorf, on havia seguit ensenyant després de deixar la Bauhaus el 1931, va haver de tornar a la seva Suïssa natal a finals del 1933. Malauradament, el 1935 el pintor va desenvolupar els primers símptomes de la malaltia degenerativa que li provocaria la mort cinc anys més tard, a l'edat de seixanta anys.

L'obra dels darrers anys mostra els efectes de la malaltia en la seva destresa. Amb tot, la dolència també va ser un vehicle per realitzar peces tècnicament menys precises, però molt més lliures i connectades als temes que recull aquesta exposició.

Els dibuixos que va fer amb els dits apunten a la seva identificació final, a través del propi cos, amb les formes i atmosferes naturals i amb la pulsio vital que tant havia observat al llarg de la seva vida. Va ser, doncs, la limitació física el que li va permetre albirar l'absència de separació entre objecte i subjecte, un secret que només es va poder desvelar a partir d'aquella dolorosa vivència.



Paul Klee

Abend im Tal [Nit a la vall]

1932, 187

Oli damunt cartró

33,5 x 23,3 cm

Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular



Paul Klee

Grünes Gelände [Terreny verd]

1938, 117 (H 7)

Oli i aquarel·la damunt cartró emprimat

37,5 x 50,5 cm

Zentrum Paul Klee, Berna



Paul Klee

Dieser Stern lehrt beugen [Aquesta estrella ensenya a inclinar-se]

1940

Cera de colors damunt paper enganxat en cartró
37,8 x 41,3 cm

Zentrum Paul Klee, Berna



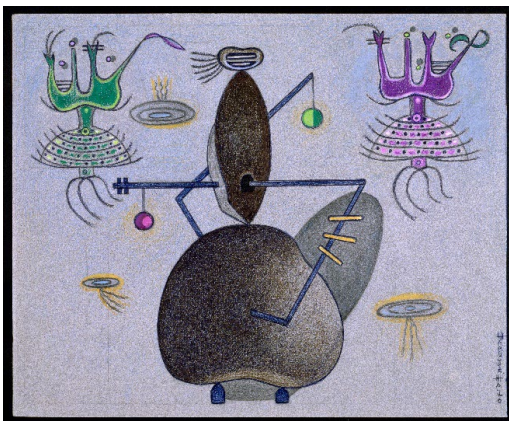
Paul Klee

Der Winter kommt [Ve l'hivern]

1939, 102 (L 2)

Cera de colors i guix damunt paper enganxat en cartró
20,8 x 29,6 cm

Zentrum Paul Klee, Berna



Maruja Mallo

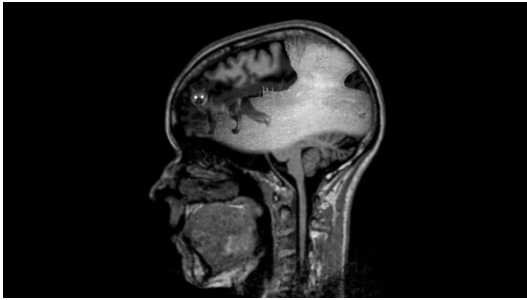
Protozoarios [Protozoous]

1981

Cera, bolígraf, llapis negre i tocs d'oli damunt paper
Canson gris

32,4 x 40 cm

Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, Madrid



Sandra Knecht

Dark Night (Home Is a Foreign Place) [Nit fosca (Casa és un lloc estrany)]; 2022

Instal·lació. Tècnica mixta
Col·lecció de l'artista



Sandra Knecht

Bird [Ocell]

2022

Bronze

26,5 x 18 x 15 cm

Col·lecció de l'artista



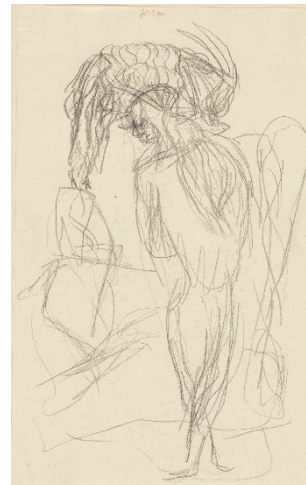
Sandra Knecht

My Land is Your Land [La meva terra és la teva terra]; 2022

Impressió de pigments sobre paper de cotó

152 x 110 x 6 cm

Col·lecció de l'artista



Paul Klee

Hirtin [Pastora]

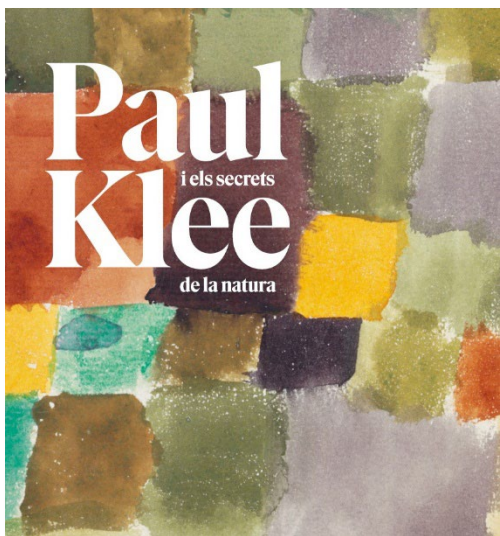
1933, 213 (V 13)

Guix damunt paper enganxat en cartró

32,9 x 20,9 cm

Zentrum Paul Klee, Berna

Publicació



Paul Klee i els secrets de la natura

Autors: Paul Klee, Fabienne Eggelhöfer, Myriam Dössegger, Sandra Knecht i Martina Millà

Pàgines: 176

Format: tapa dura

Mides: 20 x 22 cm

Data de publicació: octubre 2022

Edició bilingüe: català/anglès

ISBN: 978-84-16411-65-8

Paul Klee i els secrets de la natura va acompanyada d'una publicació que completa i expandeix el relat expositiu. El volum reproduïx una generosa selecció d'obres de la mostra organitzades a partir dels seus quatre àmbits: els anys de formació de Klee, l'impacte del seu viatge a Tunísia i la Primera Guerra Mundial, el seu període com a docent a la Bauhaus i la síntesi dels seus plantejaments teòrics en la seva etapa final, moment de màxima identificació amb la natura com un tot.

Comissariat Klee a través de Goethe mentre tothom llegeix Haraway és el títol de l'assaig de Martina Millà que obre el volum. El text aprofundeix en les tesis de la mostra tot incidint en el paper de l'estudi de la natura en l'obra teòrica i artística de Klee i situant la seva pràctica en el marc del desenvolupament del pensament natural, des del romanticisme fins a la postnatura. Així mateix, Millà dedica una part de l'assaig a les artistes incloses en l'exposició per reflexionar sobre la invisibilització de les dones artistes en la història de l'art. Una de les referències principals de l'assaig de la comissària és el text programàtic *Wege des Naturstudiums*, el manifest pedagògic que Klee va escriure el 1923 i que es reproduïx a continuació.

Per la seva banda, Fabienne Eggelhöfer signa una recerca sobre els orígens de la concepció de la natura de Klee, des del sorgiment prematur de la seva fascinació pels fenòmens naturals fins a la seva emancipació final d'aquests, una vegada destil·lades i integrades les lleis internes que els regeixen. El volum es completa amb una conversa entre Myriam Dössegger, investigadora també al Zentrum Paul Klee, i l'artista Sandra Knecht que porta per títol *Dark Night (Home Is a Foreign Place)* (Nit fosca [casa és un lloc estrany]).

Programació pública i social

Espai divulgatiu

Un arxiu natural

Espai orgànic, generatiu i participatiu. Proposta en col·laboració amb Teresa Rubio.
Del 20 d'octubre de 2022 al 12 de febrer de 2023
Sala 14

Un arxiu natural funciona com un organisme que creix i es nodreix de totes les interaccions amb els visitants que desplega l'exposició durant el seu temps i les seves formes de vida.

Un racó del museu que es converteix en arxiu de ressonàncies i d'experiències a manera de pròleg de la mateixa exposició i que s'articula a través de tres propostes: un seguit d'estímul o jocs que conviden a la participació de tots els públics, un arxiu instal·latiu de registres que amplifica el programa públic vinculat a l'exposició i un punt de documentació amb referents, curiositats o ressons afins a l'imaginari de Paul Klee, la Fundació Miró i la natura.



Activitats al museu

Públic general

Deambular pels sons del paisatge, un passeig per si mateix

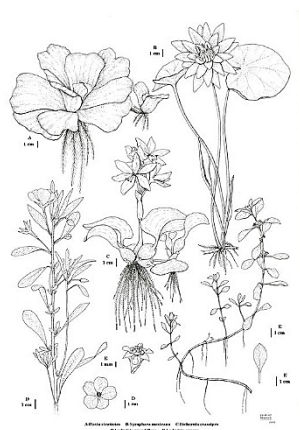
Passejada sonora a càrrec de Lina Bautista, Paula Bruna i Laura Llanelli
Diumenges 4 de desembre de 2022 i 29 de gener de 2023
Parc de Montjuïc

Paul Klee defineix la pràctica del dibuix com una «línia activa que deambula lliurement, un passeig per si mateix, sense destinació». A partir de la idea de l'artista, aquesta passejada sonora a càrrec de Lina Bautista, Paula Bruna i Laura Llanelli convida els assistents a repensar el cos i la natura des dels canvis d'estat subtils i la fluïdesa entre elements i formes de vida.



Un dibuix és una línia que passeja

Curs de dibuix amb les artistes Marta Chirino, Gemma París i Katerin Carballares.
Dissabtes 26 de novembre de 2022, 21 de gener i 11 de febrer de 2023 a les 10 h
Espacio Taller y Jardín Botánico



Marta Chirino



Gemma París

En moltes de les obres de Paul Klee, el dibuix és més que un recurs gràfic: té entitat pròpia, és un vehicle habitual per a la reflexió. L'exposició *Paul Klee i els secrets de la natura* ofereix l'oportunitat de descobrir la varietat estilística de l'artista suís utilitzant aquesta tècnica: des d'una observació descriptiva i minuciosa de la realitat aplicada a la botànica o a l'anatomia fins a traçats geomètrics modulars, línies fines i orgàniques i dibuix de masses o de punts, passant per traços gruixuts i contundents. La Fundació Joan Miró, en col·laboració amb el Jardí Botànic de Barcelona - Museu de Ciències Naturals de Barcelona, ofereix un curs que permet explorar la tècnica des de tres perspectives vehiculades per tres artistes les obres de les quals parteixen d'una observació diversa de la realitat: Marta Chirino, Gemma París i Katerin Carballares.

Marta Chirino és llicenciada en Ciències Biològiques per la UAM, i ha completat la seva formació amb cursos a la Facultat de Belles Arts de Madrid i en diferents acadèmies de dibuix. Des del 1998, és artista botànica membre de la Society of Botanical Artists.

Gemma París treballa la pintura i la fotografia sota l'estètica del pop, caracteritzada per una dilució dels límits entre la pintura i la fotografia per mitjà d'assajos que confonen i emulsionen ambdues disciplines. Sovint experimenta amb la tècnica del dibuix i fa instal·lacions.

Katerin Carballares és il·lustradora, artista visual i escriptora. Mitjançant línies espontànies i un ús expressiu del color, explora els casos íntims i ordinaris de les experiències i les emocions humanes. Concep els seus retrats i escenes «en directe» com a records artístics o d'esdeveniments.

Una muntanya és un vers salvatge

Taller de ecopoesia

5 i 12 de novembre de 2022 de 12 a 14.30 h

Biblioteca de la Fundació Joan Miró

Què és l'ecopoesia? La poeta i compositora Flor Braier ens en revelarà tots els secrets a través d'un taller que funcionarà com un espai de lectura i d'escriptura a partir de l'obra de les poetes Marosa di Giorgio i Mary Oliver, que gira al voltant del món de les plantes, els animals i els paisatges.

Aquesta proximitat amb el món natural coincideix amb l'exposició *Paul Klee i els secrets de la natura* i, a la vegada, amb la integració de la mateixa Fundació Joan Miró al paisatge de la muntanya de Montjuïc. Durant l'activitat es generarà un ambient ideal per explorar aquest vincle amb la natura i les cosmovisions de les autores. A partir de les lectures que es facin s'interpretaran els textos per concebre la poesia com a ritual col·lectiu compartit en temps real i com a exercici solitari.



La historia política de las flores

Conferencia

Dissabte 21 de gener de 2023, a les 12 h

Biblioteca

Equipo Jeleton (Jesús Arpal Moya i Gelen Alcántara) presenta a la Biblioteca de la Fundació Joan Miró una xerrada performativa a partir de la seva *Història política de les flors*.

Arran de l'emergència climàtica i ambiental, ha sorgit un interès renovat per la natura en la nostra societat, que al llarg de la modernitat s'ha basat en la separació entre cultura i natura. Equipo Jeleton treballa des del 2003 en una sèrie d'intervencions en repertoris gràfics, textuais i musicals en què es renegocia i repolititza el simbolisme floral. En la seva conferència, basada en aquestes intervencions, compartirà idees de personatges tan singulars com Vandana Shiva, Donna Haraway o Isabelle Stengers.



Lluerna

Fòrum de creació i pensament
Auditori de la Fundació Joan Miró

Segona sessió presencial de *Lluerna* a la Fundació Miró, en ocasió de l'exposició *Paul Klee i els secrets de la natura*.

El Fòrum de creació i pensament té un doble vessant: *Lluerna*, una revista digital oberta, i una trobada presencial a la Fundació Joan Miró. A partir d'una de les obres de Paul Klee exhibides a la nova exposició temporal l'exposició *Paul Klee i els secrets de la natura*, els participants al Fòrum reflexionaran sobre la temàtica «La natura i el jo».

Les contribucions dels membres de la comunitat de *Lluerna* es mostraran a través de diversos mitjans d'expressió: des d'una composició literària fins a un dibuix, passant per la fotografia, l'assaig o la creació audiovisual. Una selecció d'aquestes expressions creatives i reflexives es presentaran al Fòrum que tindrà lloc a l'Auditori de la Fundació. Amb la suma d'aquestes idees digitals i presencials, *Lluerna* anirà ampliant tot un arxiu de pensaments i de peces artístiques derivades.

Els secrets de la naturocultura (o com escapar de la disfòria de regne)

Acció participativa
Dissabte 28 de gener de 2023, a las 12.30 h
Jardí d'Esculturas

L'activitat es basa en **la interacció entre humans i plantes**, i té l'origen en el projecte [Trans*Plant](#), del laboratori experiencial Quimera Rosa. En primer lloc, es farà una passejada botanicoconceptual pel Jardí d'Esculturas, a tocar de la Fundació Miró. A partir d'aquí, s'iniciarà una assemblea interespecie per determinar maneres d'interacció. Aquestes podran prendre la forma de trasplantacions, pocions, registres o narratives transdisciplinàries.

Un projecte ideat per [Quimera Rosa](#), un laboratori nòmada d'experimentació i de recerca sobre identitats, cossos i tecnociències creat a Barcelona l'any 2008. Des d'una perspectiva transfeminista i transdisciplinària, el laboratori cerca experimentar amb identitats híbrides i flexibles que puguin desdibuixar les fronteres dels binomis del pensament occidental modern.

La música és com un amor perdut

Interpretaciones musicales

4 de febrer de 2023, a les 11 h i a les 12.30 h

Sales de l'exposició temporal

La música va ser una presència constant en la vida de Paul Klee. Els seus pares, una cantant suïssa i un professor de música alemany, l'introduïren de ben jove a l'univers musical: amb set anys va iniciar estudis de violí, una pràctica que no va abandonar mai i que va influir notablement en la seva activitat principal, la pintura. Tant en la seva pintura com en apunts i estudis teòrics, hi trobem referències a la tonalitat, al ritme, a la repetició, a la variació, a l'accent, a la textura i a l'harmonia.

A partir d'aquest vincle entre pintura i música, els alumnes de l'ESMUC interpretaran diverses peces musicals de compositors contemporanis a Klee, i ho faran a les sales de l'exposició *Paul Klee i els secrets de la natura*, per establir un diàleg entre la creació pictòrica i la musicalitat.

Visites comentades

Diumenges 6 (CAT), 13 (CAST) i 27 (CAT) de novembre -amb LSC-, 4 (CAST) i 18 (CAT) de desembre de 2022 i 15 (CAST), 22 (CAT) i 29 (CAST) de gener i 5 (CAT) de febrer de 2023, a les 11 h.

Famílies

Espectres

Taller d'experimentació dels fenòmens físics

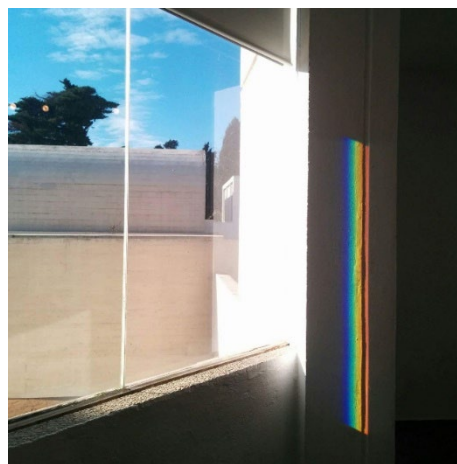
Diumenges 6 i 27 de novembre de 2022, 22 de

gener i 5 de febrer de 2023 a les 11 h

Sales d'exposició temporal i Espai Taller

Edad recomendada: 6-12 anys

Taller familiar entorn de l'exposició *Paul Klee i els secrets de la natura*, entenent aquests secrets com fenòmens que són aquí però que no veiem, com ara la llum ultraviolada, la llum infraroja o les freqüències inaudibles, entre altres.



Espectres farà submergir els participants en una experimentació pràctica entorn d'aquests fenòmens a manera de laboratori en el qual es duran a terme diversos experiments que els permetran aproximar-se, com a científics amateurs, a la màgia de fenòmens naturals en relació amb la llum, el color, la pintura, la forma o el so. Una excursió mágicollúdica als límits de la percepció.

Famílies creatives

Nou lliurament de la sèrie de propostes digitals per experimentar l'art en família mitjançant un doble recorregut: a les sales de la Fundació i a través del seu web. En aquesta ocasió, es convida a les famílies a descobrir l'*Estela de doble cara* (1956), una obra en ceràmica que Miró va realitzar en col·laboració amb Josep Llorens Artigas.



Escoles

Per fer un dibuix cal una llavor

Visita dinamitzada amb pràctica artística
Del 8 de novembre de 2022 al 9 de febrer de 2023
Sales d'exposició temporal

Tot jugant a partir de reflexions com aquesta ens capbussem en l'obra de Paul Klee per entendre el procés de creació de l'artista: observar l'entorn i la natura, simplificar les formes naturals fins a convertir-les en geomètriques, compondre i representar amb el color.



L'activitat consta d'una visita dinamitzada i una pràctica que s'estructura al voltant de cinc temes vertebradors de l'obra de Klee: natura, geometria, línia, textura i color. A través de l'observació de cada un d'aquests aspectes i després de visitar l'exposició i reflexionar sobre les obres de l'artista, crearem una obra coral amb diferents materials i tècniques.

Aquesta activitat es presenta com un itinerari en què, a través del repte i el joc, ens apropem al pensament creatiu de Klee.

Un jardí interior

Visita-taller

Una activitat dissenyada i duta a terme per Teresa Rubio i adreçada a grups de persones amb discapacitat i als grups d'inclusió social d'Apropa Cultura.

26 d'octubre, 9 i 29 de novembre i 1 de desembre de 2022 i 12 i 25 de gener de 2023. També algunes tardes (segons reserva prèvia)

Espai Taller i sales d'exposició



Visita taller en la qual es relacionaran els elements de la natura amb el món interior i s'afavorirà un espai d'intimitat, de cultiu i de floriment personal, tot intensificant l'experiència sensorial amb metodologies corporals per cercar benestar.

Durant l'activitat es crearà un petit herbari utilitzant tècniques com ara el *collage*, el *frottage*, l'estampació o la composició textual, que ajudaran a relacionar els elements i els cicles de la natura i la botànica amb el món interior.

Com si fossin jardineros i jardineras, els participants en l'activitat s'ocuparan de reconèixer el terreny (el context i les condicions en què es desenvolupen la vida, la biografia, l'origen), distribuiran l'adob (allò que ens estimula i nodreix), reconeixeran plagues i amenaces (els factors que resten salut) i plantaran una llavor (el desig personal que es vol fer créixer).

Paul Klee al jardí de Miró

Taller

Activitat dissenyada per Artepaliativo

Dissabtes 19 de novembre de 2022 i 14 de gener de 2023

Espai Taller i sales d'exposició

El taller permetrà construir petits jardins de textures, colors, formes i sons a partir de materials naturals i manufacturats. A més, es compartiran sensacions i trobades, respectant la intimitat de cadascú i explorant lliurement i sense pressa. Es treballarà amb música, s'escoltaran els sons dels materials i es buscaran totes les coses de l'entorn que emetin sons curiosos, fent servir tots els sentits. En acabar, cada família es podrà endur el seu jardí personal a casa, així com altres recursos per continuar jugant al seu aire.



Una activitat adreçada a famílies amb nenes amb síndrome de Rett o amb infants amb TEA i pensada amb cura perquè les persones participants puguin connectar amb el joc i amb la poètica de Paul Klee.

Brolla per tot arreu. Educa amb l'ART

Jornada de formació adreçada a treballadors de l'acció social i educadors

Activitat dissenyada per Juan David Galindo

Una iniciativa organitzada per la Fundació Joan Miró, Apropa Cultura i el Museu Nacional d'Art de Catalunya.

28 de gener de 2023 de 10 a 14 h

Espai Taller i jardins



En aquestes jornades professionals s'incidirà en les emocions, el cos i la ment a partir d'exercicis performatius individuals i col·lectius, més enllà de la concepció moderna occidental dels binomis natura-cultura, home-dona, subjecte-objecte, racionalitat-emocions. Aquesta experiència se sumarà a la visita a l'exposició *Paul Klee i els secrets de la natura*, per tal de proporcionar als assistents noves maneres d'observar i d'experimentar la natura i poder crear, posteriorment, un recorregut performatiu pels voltants de la Fundació Joan Miró. La jornada conclourà amb una acció grupal que perdurarà en el temps, com pot ser plantar un arbre o una planta, i un comiat festiu final.

Paul Klee, els sentits i la natura

Visites sensorials per a persones amb discapacitat visual
Segons demanda

En els seus inicis, a través del dibuix, Paul Klee va examinar minuciosament el seu entorn. Comprendre el moviment, el ritme i els processos de creixement de la natura va fonamentar, posteriorment, la seva teoria de la composició pictòrica. Però Klee també afirmava que el diàleg amb la natura no s'establia, únicament, per via òptica, sinó que «l'artista és millor que la càmera fotogràfica més subtil [...]». És tant una criatura de la terra com de l'univers». L'artista, doncs, ha de pintar en un estat en què sigui capaç de percebre aquesta doble condició.

Paul Klee, els sentits i la natura és un recorregut multisensorial per acostar-nos a l'obra de l'artista a través dels sentits: llegirem els seus escrits, escoltarem la música que ell estimava i interpretava, explorarem amb els sentits elements naturals i resseguirem amb els dits algunes reproduccions dels seus dibuixos.



Més enllà del museu

Selecció de films de Margaret Tait

Cicle *Per amor a les Arts*

Dimarts 10 de gener de 2023 a les 17 h

La Fundació Joan Miró participa, una vegada més, en el cicle «Per amor a les arts», que té lloc a la Fílmoteca de Catalunya. A través d'aquest cicle, que compta amb la complicitat d'altres institucions culturals de la ciutat, s'estableix un diàleg entre el cinema i altres disciplines artístiques.



La poeta i directora de cinema escocesa Margaret Tait harmonitzava la vida de les coses, les persones i els paisatges en films de factura íntima que ella mateixa anomenava «pel·lícules-poema». La pantalla cinematogràfica era per a ella, així com el paper, el suport d'una concepció poètica: «La mena de cinema que m'importa és comparable a la poesia. De fet, m'he passat la vida fent pel·lícules-poema», va dir.

Films que es projectaran:

- *A Portrait of Ga* (4 min, 1952).
- *Happy Bees* (15 min, 1954).
- *The Leaden Echo and the Golden Echo* (6 min, 1955).
- *Calypso* (4 min, 1955).
- *Colour Poems* (12 min, 1974).
- *Aerial* (4 min, 1974).
- *Garden Pieces* (11 min, 1998).

La presentació de la sessió anirà a càrrec de Martina Millà, cap d'exposicions de la Fundació Joan Miró i comissària de l'exposició *Paul Klee i els secrets de la natura*.

Llista d'obres

Anys formatius L'estudi de la natura com a descobrimet de la personalitat artística (1883-1911)

Paul Klee
Ohne Titel (Schnecke) [Sense títol (cargol)]
c. 1883

Llapis damunt paper
21 x 15,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Vier Blumen) [Sense títol (quatre
flors)]; c. 1889

Aquarel·la damunt paper
11 x 14,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Schmetterling) [Sense títol
(papallona)]; 1892

Aquarel·la i llapis damunt paper
44,1 x 29,2 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Enzian und Alpenveilchen) [Sense
títol (genciana i ciclamen)]
1892

Aquarel·la i llapis damunt paper
13,3 x 9,1 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Silberwurz und Alpenrose) [Sense
títol (driada de vuit pètals i rosa dels Alps)]
1892

Ploma, aquarel·la i llapis damunt paper
16,3 x 9,1 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Rose mit fünf Knospen) [Sense
títol (rosa amb cinc capolls)]
c. 1892
Aquarel·la i llapis damunt paper
13,6 x 10,7 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Skelet des Adlers [Esquelet d'ànguila]
1894

Ploma damunt paper
21,6 x 16,7 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Tukan (Pfefferfresser) [Tucà (tucanet
pebrer)]
1895

Ploma, aquarel·la i llapis damunt paper
15,5 x 12,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
St. Beatenberg Wäldchen b. Waldrand [St.
Beatenberg, bosquet a la vora del bosc]
1895

Llapis damunt paper
19,7 x 21,7 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Landschaft mit Bäumen) [Sense
títol (paisatge amb arbres)]
c. 1898

Ploma i llapis damunt paper
11,9 x 14,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
St. Petersinsel [Illa de Sant Pere]
1898
Llapis damunt paper
16,6 x 23,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (an der Salzach) [Sense títol (a la vora del riu Salzach)]
1899 Knirr 21
Llapis damunt paper
20,7 x 32,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (ob Ach b Burghausen) [Sense títol (damunt d'Ach, a prop de Burghausen)]
1899 Knirr 26
Llapis damunt paper
20,7 x 32,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (bei Raitenhaslach (Marienberg)) [Sense títol (a prop de Raitenhaslach (Marienberg))]
1899 Knirr 28
Llapis damunt paper
20,7 x 32,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (Landschaft mit Bäumen, Weg und Wiese, Burghausen) [Sense títol (paisatge amb arbres, camí i prat, Burghausen)]
c. 1899
Oli damunt cartró
31,9 x 41,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Landschaft mit Bäumen, Wiese, Kornfeld) [Sense títol (paisatge amb arbres, prat, camp de blat)]
c. 1899, gertrennt 2
Oli damunt cartró
32 x 42 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Aarelandschaft) [Sense títol (paisatge del riu Aare)]; 1900
Oli damunt tela; 5 parts
144,5 x 48 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Zwei Fische, einer am Haken) [Sense títol (dos peixos, un penjat de l'ham)]
1901
Ploma i aquarel·la damunt cartró
15,2 x 22,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Ein Fisch, ein Angelhaken, ein kleines Getier) [Sense títol (un peix, un ham, una bestiola petita)]; 1901
Ploma i aquarel·la damunt cartró
16,1 x 23,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Anatomische Zeichnung der Fussmuskulatur) [Sense títol (dibuix anatòmic de la musculatura del peu)]; 1902
Llapis damunt paper
21,1 x 25 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (Anatomische Zeichnung der Oberarmmuskulatur) [Sense títol (dibuix anatòmic de la part superior de la musculatura del braç)]; 1902/03
Llapis i aquarel·la damunt paper
17,2 x 21,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (Blumenstöcke) [Sense títol (testos amb plantes de flor)]
c. 1904, gertrennt 1
Oli damunt tela emprimada enganxada en cartró
44,2 x 32,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (Haus und Acker) [Sense títol (casa i camp)]
c. 1905
Oli damunt cartró
32 x 21,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Im Ostermundiger Steinbruch, 2 Krähe [A la cantera d'Ostermundigen, 2 grues]
1907/23
Carbonet i aquarel·la damunt paper enganxat en cartró
63,1 x 48,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (Blumen in einer Vase) [Sense títol (flors en un gerro)]
1908, gertrennt 1
Oli damunt paper emprimat enganxat en cartró
32,5 x 35,8 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
5 Eichen [5 roures]
1909, 47
Ploma damunt paper enganxat en cartró
21,7 x 25,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Aare b. Bern [Riu Aare a prop de Berna]
1909
Ploma damunt paper enganxat en cartró
21,6 x 25,8 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Flieder [Lila]
1910, 25
Aquarel·la i llapis damunt paper
19,4 x 29,1 cm
Col·lecció particular, Suïssa

Paul Klee
Zoologie. Avertebrata. Wirbellose Tiere, Heft I [Zoologia. Avertebrata. Invertebrats, volum I]
1895-1896
Llibre d'exercicis il·lustrat
21,7 x 17,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Zoologie. Avertebrata. Wirbellose Tiere, Heft II [Zoologia. Avertebrata. Invertebrats, volum II]
1895-1896
Llibre d'exercicis il·lustrat
21,7 x 17,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Zoologie. Vögel, Heft II [Zoologia. Ocells, volum II]; 1895-1896
Llibre d'exercicis il·lustrat
21,4 x 17,1 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Zoologie: Vögel, Heft III [Zoologia. Ocells, volum III]; 1895-1896
Llibre d'exercicis il·lustrat
21,4 x 17,1 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Skizzenbuch II, fol. 21 recto. KATER [Llibre d'esbossos II, foli 21 revers. GAT]
1893
Llapis damunt paper
12,1 x 19,7 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Skizzenbuch III, fol. 11 recto. Eiger u. Mönch (v. Mürren aus) [Llibre d'esbossos III, foli 11 revers. [muntanyes] Eiger i Mönch (des de Mürren)]; 1893-1894
Llapis damunt paper
11,5 x 18,7 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Skizzenbuch VIII, fol. 2 recto. Aus der Elfenau
[Llibre d'esbossos VIII, foli 2 revers. Del
[parc d'] Elfenau]
1896-1897
Llapis damunt paper
12,2 x 20,2 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Skizzenbuch IX, fol. 4 recto. b. Wittigkofen
[Llibre d'esbossos IX, foli 4 revers. A prop de
Wittighofen]
1897-1898
Llapis damunt paper
16,4 x 23,3 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Skizzenbuch X, fol. 2 recto. Bundalp [Llibre
d'esbossos X, foli 2 revers. [muntanya de]
Bundalp]
1898
Llapis damunt paper
16,6 x 23,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

**Viatge a Tunísia i Primera Guerra
Mundial
La natura com a enigma i evasió
(1912-1920)**

Paul Klee
Kakteen u. Tomaten [Cactus i tomàquets]
1912, 169
Trep i oli damunt cartró
33 x 43 cm
Kunstmuseum St. Gallen – Kunstverein St.
Gallen. Adquisició del Max Müller-Mettker-
Legat, 1949

Paul Klee
Galoppierende Pferde II [Cavalls a galop II]
1912, 87
Ploma damunt paper enganxat en cartró
7,6 x 22,7 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Gemeinsames Ziel [Meta comuna]
1912, 115
Trep i ploma damunt paper enganxat en
cartró
5,5 x 10,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (Mann und Esel im Walde) [Sense
títol (home i ase al bosc)]
c. 1912
Ploma i llapis damunt paper
8 x 12,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Schosshaldenholz (Studie) [Fusta de
Schosshalde (estudi)]
1913, 198
Ploma, pinzell, llapis i aquarel·la damunt
paper enganxat en cartró
21,8 x 29,2 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Kamel u. Esel [Camell i ase]
1914, 31
Llapis damunt paper enganxat en cartró
8,8 x 18,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Studie nach einem greisen Dromedar [Estudi
per a un dromedari vell]
1914, 208
Ploma i aquarel·la damunt paper enganxat en
cartró
21,8 x 28,2 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
A 3 Stockhornsee [A 3 Llac de Stockhorn]
1915, 166
Aquarel·la damunt paper enganxat en cartró
18,4 x 24,3 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Zwitter und eingeschlechtige [Híbrides i diclines]
1915, 111
Ploma damunt paper enganxat en cartró
14,2/14,7 x 21,5/22 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Katzen [Gats]
1915, 27
Ploma damunt paper enganxat en cartró
12,3 x 15,7 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Die Blume als Liebesrequisit [La flor com a requisit de l'amor]
1915, 89
Ploma damunt paper enganxat en cartró
12,3 x 24,1 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Hundskette [Cadena de gossos]
1915, 94
Ploma damunt paper enganxat en cartró
6 x 17,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ausgang der Schnecken [Sortida de cargols]
1915, 109
Ploma damunt paper enganxat en cartró
6,6 x 12,1 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Schlafende im Mondschein [Dona dorment a la llum de la lluna]
1917, 116
Llapis damunt paper enganxat en cartró
14 x 19,3 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
27523 R Stengelgliederung [27523 R Estructura de talls]
1917, 58
Llapis damunt paper enganxat en cartró
14,8 x 17,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Schöpfungsplan 23436 G (Blüten) [Pla de creació 23436 G (flors)]
1917, 59
Llapis damunt paper enganxat en cartró
14,6 x 17,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Luftiges Vogelheim [Casa d'ocells airejada]
1917, 80
Llapis damunt paper enganxat en cartró
21 x 9,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Liebstd der pers. Nachtigal [Mort per amor del rossinyol]; 1917, 83
Llapis damunt paper enganxat en cartró
19,4 x 14 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Kl Vignette mit Halbmond [Petita vinyeta amb mitja lluna]; 1917, 156
Ploma damunt paper enganxat en cartró
5,8 x 10,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Reisender Vogel [Ocell migratori]
1918, 176
Ploma damunt paper enganxat en cartró
10,8 x 21,8 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Der Fisch [El peix]
1918, 185
Ploma damunt paper enganxat en cartró
10,6 x 21,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
2 & 14; 1918, 49
Ploma damunt paper enganxat en cartró
11,4 x 22 cm
Col·lecció particular. En dipòsit al Zentrum
Paul Klee, Berna

Paul Klee
Der Hirsch [El cérvol]; 1919, 251
Ploma damunt paper enganxat en cartró
28 x 22,1 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
„Felsenlandschaft“ (m/Palmen und Tannen)
[«Paisatge rocós» (amb palmeres i avets)]
1919, 155
Oli i ploma damunt cartró
41,8 x 51,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (Zeltstadt im Gebirge) [Sense títol
(campament a la muntanya)]
1920, 182 getrennt 2
Oli damunt cartró
19 x 26,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Drei Blumen [Tres flors]
1920, 183
Oli damunt cartró imprimat; marc reconstruït
19,5 x 15 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Insecten [Insectes]
1919, 114
Litografia amb aquarel·la
20,6 x 14,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Glühende Landschaft [Paisatge incandescent]
1919, 181
Oli damunt cartró
40,5 x 30,5 cm
Col·lecció particular, Suïssa

Paul Klee
Zahlenbaumlanschaft [Paisatge d'arbres de
nombres]
1919, 112
Litografia amb aquarel·la
16,9 x 21,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Park am See (ohne Häuser) [Parc a la vora
del llac (sense cases)]
1920, 102
Aquarel·la i llapis damunt paper enganxat en
cartró
15 x 22,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Johann Wolfgang Goethe
Italienische Reise (Goethes sämtliche Werke,
Band 22) eingel. von Karl Goedeke,
Stuttgart, SFK Bi PK 1.112
Viatge a Itàlia (obres completes de Goethe,
volum 22), introducció de Karl Goedeke,
Stuttgart, SFK Bi PK 1.112
Sense data
Llibre
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la
família Klee

Johann Peter Eckermann
*Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren
seines Lebens, Band 2, Leipzig, Band 1, SFK
Bi PK 1.071* [Converses amb Goethe en els
últims anys de la seva vida, volum 2, Leipzig,
volum 1, SFK Bi PK 1.071]
1902

Llibre
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la
família Klee

Johann Wolfgang Goethe
*Sämtliche Werke, Band 36: Morphologie,
Stuttgart und Tübingen 1840, SFK Bi PK
1.103* [Obres completes, volum 36:
morfologia, Stuttgart i Tubinga, SFK Bi PK
1.103]
1840

Llibre
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la
família Klee

Friedrich Hebbel
Tagebücher, Bd. 2, Berlin 1840-1844, SFK Bi PK 1.128 [Diaris, volum 2, Berlín 1840-1844, SFK Bi PK 1.128]
1840-1844
Llibre
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Ernst Haeckel
Kunstformer der Natur [Formes artístiques en la natura]; 1899-1904
Llibre
Préstec gratuït del Centro del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC)

Friedrich Hebbel
Sämtliche Werke, Epigramme und Verwandtes, Band 1, Leipzig, SFK Bi LK 1.065 [Obres completes, epigrames i semblants, volum 1, Leipzig, SFK Bi LK 1.065]
Sense data
Llibre
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Kristallisation, Mangan-und Eisendendriten in Kalkstein [Cristal·lització, dendrites de manganès i ferro en pedra calcària]
Sense data
12,5 x 23 x 1,2 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

3 Flechten, unter Glas [Tres líquens sota cristall]
Plantes damunt paper emprimat (líquens)
1930
17,3 x 22,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Volgelnest mit Eiern (aus einem Briefkasten) [Niu d'ocell amb ous (d'una bústia)]
Sense data
13,7 x 24,3 x 6,2 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Schmetterling, unter Glas [Papallona, sota un vidre]
Sense data
9,7 x 8,7 x 3 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Schmetterling, unter Glas [Papallona, sota un vidre]
Sense data
9,7 x 10 x 2,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Holzschachtel mit Steinen [Capsa de fusta amb pedres]
Sense data
15 x 18 x 5,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Kieferknochen eines Kleintieres [Os maxil·lar d'un animal petit]
Sense data
5,2 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Koralle [Corall]
Sense data
11,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Schwemmholz [Fusta de deriva]
Sense data
8,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Gabrielle Münter
Abstrakt [Abstracte]
1914
Oli damunt cartró
49 x 55,5 cm
Col·lecció particular, Alemanya

Docència a la Bauhaus
L'anàlisi dels fenòmens naturals
(1921-1931)

Paul Klee
Landschaft mit dem Rutengänger [Paisatge amb sauri]; 1923
Oli damunt paper emprimat enganxat en cartró
25,1 x 33 cm
Kunst Museum Winterthur. Obra adquirida amb fons de l'Oskar Reinhart Bequest, 1967

Paul Klee
Spiel des Windes [Joc del vent]; 1923, 202
Llapis damunt paper enganxat en cartró
24,5 x 30,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Erotisch-überpflanzlich [Eròtic-sobrevegetal] 1923
Llapis damunt paper enganxat en cartró
24,3 x 30,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Vor dem Blitz [Abans del llampec] 1923, 150
Aquarel·la i llapis damunt paper enganxat en cartró
28 x 31,5 cm
Fondation Beyeler, Riehen/Basilea, Beyeler Collection

Paul Klee
Dünenlandschaft [Paisatge de dunes] 1923, 139
Aquarel·la damunt paper enganxat en cartró
24,3 x 31,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Strenge der Wolken [Rigor dels núvols] 1923, 217
Llapis damunt paper enganxat en cartró
21 x 28,7 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Baumblüte [Floració dels arbres] 1924, 56
Ploma damunt paper enganxat en cartró
22,5 x 28,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Schnecke [Cargol]; 1924, 152
Llapis damunt paper enganxat en cartró
11,5 x 22,7 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ansicht des Gebirges bei Taormina [Vista d'unes muntanyes prop de Taormina] 1924, 292
Dibuix per transferència d'oli i aquarel·la damunt paper enganxat en cartró
28,5 x 59,8 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Flugsamen [Llavors voladores]; 1925
Ploma damunt paper enganxat en cartró
21,3 x 36,1 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Der Käfer [L'escarabat]; 1925, 237 (X 7)
Ploma damunt paper enganxat en cartró
29,5 x 24,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Mondaufgang [Sortida de la lluna] 1925, 114 (B 4)
Llapis i aquarel·la damunt paper enganxat en cartró
37,4 x 27 cm
Fondation Beyeler. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Rotgeflogelte Sumpfhühner [Pollines d'aigua d'ales vermelles]; 1925, 108 (A 8)
Aquarel·la damunt paper enganxat en cartró
22,2 x 28,8 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Kreuzblumenstilleben [Natura morta amb polígalas]
1925, 11 (K 1)
Oli damunt lli enganxat en cartró
26 x 27 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Elefant [Elefant]
1926, 53 (O 3)
Ploma damunt paper enganxat en cartró
18,2 x 32,3 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Dynamoradiolaren 3 [Dínamorradiolars 3]
1926, 129 (C 9)
Llapis damunt paper enganxat en cartró
27,9 x 22,1 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Windmühlenblüten [Flors de molí de vent]
1926, 120 (C 0)
Llapis damunt paper enganxat en cartró
27,9 x 22,1 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Wandernde Fische [Peixos migratoris]
1926, 212 (V 2)
Ploma i llapis damunt paper enganxat en cartró
22,3 x 27,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Ausgang der Menagerie [Sortida de la ménagerie]
1926, 83 (R 3)
Ploma damunt paper enganxat en cartró
16,7 x 30,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Klang der südlichen Flora [So de la flora meridional]; 1927
Aquarel·la damunt paper enganxat en cartró
23 x 30 cm
Col·lecció particular, Barcelona

Paul Klee
(Regen) [(Pluja)]; 1927, 59 (O 9)
Ploma damunt paper enganxat en cartró
30,2 x 46,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Temperamente [Temperaments]; 1927
Ploma damunt paper enganxat en cartró
30,4 x 45,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Stachelströmung [ersten] zweiten Stadiums [Corrent d'espines de (primera) segona fase]
1928
Ploma damunt paper enganxat en cartró
45,6 x 60,3 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Schlechtes Wetter [Mal temps]; 1928, 87
Llapis damunt paper enganxat en cartró
27,6 x 21,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Der Kleine beim Aquarium [El petit a la vora de l'aquari]; 1928, 88
Llapis damunt paper enganxat en cartró
27,5 x 21,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Baumreihe im Park [Alineació d'arbres al parc]
1928, 49 (N 9)
Aquarel·la damunt mussolina emprimada damunt paper enganxat en cartró
25,5 x 53,2 cm
Col·lecció particular, Suïssa

Paul Klee
Wüstengebirge [Muntanyes al desert]
1929, 13 (K 3)
Guix damunt paper enganxat en cartró
32,9 x 21,3 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Steinwüste [Desert de pedres]
1929, 15 (K 5)
Guix damunt paper enganxat en cartró
21 x 33 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Der Fels [La roca]; 1929, 54 (O 4)
Ploma damunt paper enganxat en cartró
45,5 x 30 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Tannen auf Felsen [Avets damunt de roques]
1929, 245 (Y 5)
Llapis damunt paper enganxat en cartró
21 x 32,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Dorf im Regen [Poble sota la puja]
1929, 66 (P 6)
Ploma damunt paper enganxat en cartró
16 x 32,8 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Fluten [Inundacions]; 1929, 287
Ploma damunt paper enganxat en cartró
12,4 x 30 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Bewegungen in Schleusen [Moviments en rescloses]
1929, 289
Ploma damunt paper enganxat en cartró
10,8 x 30 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Gemischtes Wetter [Temps variable]
1929, 343
Oli i aquarel·la damunt mussolina; marc reconstruït
49 x 41 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Felsen kalt-warm [Roques fredes-caldes]
1929, 237
Aquarel·la i llapis damunt paper enganxat en cartró
24,9 x 32,5 cm
Col·lecció particular, Suïssa

Paul Klee
Ohne Titel [Sense títol]
1929
Relleu en pedra calcària
14 x 21 x 2 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (Drillingsblütten und die Höhle)
[Sense títol (flors triples i la cova)]
1930, 183 (C 3) getrennt 2
Oli damunt fusta contraxapada
51 x 53 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Höhlen tor [Portal de cova]
1930, 24
Aquarel·la i carbonet damunt paper enganxat en cartró
61,8 x 47 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Dynamisierter Seestern [Estrella de mar dinàmica]
1930, 157
Llapis damunt paper enganxat en cartró
20,9 x 33 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Tier Freundschaft [Amistat animal]; 1930
Aquarel·la i tinta damunt paper Ingres
enganxat a cartolina
Paper: 38,8 x 48,2 cm / Cartolina: 43,5 x
50,5 cm
Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía,
Madrid

Paul Klee
*Studie (aussen = innen räumliches betreffend,
gehämmert)* [Estudi (exterior = interior,
referent a l'espai, martellejat)]
1931, 139 (Qu 19)
Llapis damunt paper enganxat en cartró
21 x 32,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Thema als Spiegellauf durch 6 Ebenen [Tema
en forma de recorregut reflectit a través de 6
plans]
1931, 216 (U 16)
Ploma damunt paper enganxat en cartró
31,4 x 48 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Complexe Auseinandersetzung [Discurs
complex]
1931, 116 (P 16)
Guix damunt paper enganxat en cartró
21 x 33 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Luftströmungen [Corrents d'aire]
1931, 111
Llapis damunt paper enganxat en cartró
21 x 33 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Fremder Vogel [Ocell estrany]
1931, 273
Llapis damunt paper enganxat en cartró
21 x 32,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Bäume im Oktober [Arbres a l'octubre]
1931, 87 (N 7)
Oli damunt paper enganxat en cartró
35,7 x 46,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
*Bildnerische Gestaltungslehre: I.2 Prinzipielle
Ordnung* [Teoria de la configuració pictòrica:
I.2 Ordre primordial]
Sense data
22,7 x 28,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
*Bildnerische Gestaltungslehre: I.2 Prinzipielle
Ordnung* [Teoria de la configuració pictòrica:
I.2 Ordre primordial]
1923
22 x 28,8 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
*Bildnerische Gestaltungslehre: I.2 Prinzipielle
Ordnung* [Teoria de la configuració pictòrica:
I.2 Ordre primordial]
Sense data
22 x 14,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
*Bildnerische Gestaltungslehre: I.2 Prinzipielle
Ordnung* [Teoria de la configuració pictòrica:
I.2 Ordre primordial]
Sense data
22 x 14,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Bildnerische Gestaltungslehre: Anhang
[Teoria de la configuració pictòrica: Apèndix]
Sense data
Facsimil del text original en alemany
Zentrum Paul Klee, Berna

Bildnerische Gestaltungslehre: Anhang
(*Illustration zu "Wege des Naturstudiums"*)
[Teoria de la configuració pictòrica: Apèndix
(Il·lustració per a «Camins per a l'estudi de la
natura»)]. Sense data
Ploma damunt paper enganxat en cartró
33 x 21 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Bildnerische Gestaltungslehre: II.19
Progressionen [Teoria de la configuració
pictòrica: II.19 progressions]
Sense data
Llapis i llapis de color damunt paper
33 x 21 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Bildnerische Gestaltungslehre: II.19
Progressionen [Teoria de la configuració
pictòrica: II.19 progressions]
Sense data
Llapis i llapis de color damunt paper
33 x 21 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Bildnerische Gestaltungslehre: II.19
Progressionen [Teoria de la configuració
pictòrica: II.19 progressions]
Sense data
Llapis i llapis de color damunt paper
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Bildnerische Gestaltungslehre: II.19
Progressionen [Teoria de la configuració
pictòrica: II.19 progressions]
Sense data
Llapis i llapis de color damunt paper
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Bildnerische Gestaltungslehre: II.19
Progressionen [Teoria de la configuració
pictòrica: II.19 progressions]
Sense data
Llapis i llapis de color damunt paper
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Bildnerische Gestaltungslehre: II.19
Progressionen [Teoria de la configuració
pictòrica: II.19 progressions]
Sense data
Llapis i llapis de color damunt paper
Zentrum Paul Klee, Berna

Herbarblatt [Làmina d'herbari]; 1930
Plantes damunt paper emprimat
48,9 x 32,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la
família Klee

Herbarblatt [Làmina d'herbari]; 1930
Plantes damunt paper emprimat
48,5 x 32,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la
família Klee

Herbarblatt [Làmina d'herbari]; 1930
Plantes damunt paper emprimat
48,5 x 29 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la
família Klee

Herbarblatt [Làmina d'herbari]; 1930
Plantes damunt paper emprimat
49 x 32,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la
família Klee

Paul Klee
Mollusken [Album aus dem *Wendingen*
Magazin], s. 7 [Mol·luscos (àlbum fet a partir
de la revista *Wendingen*), p. 7]
Sense data
Zentrum Paul Klee, Berna

Moostierchen auf Knorpeltang, *Mastocarpus*
stellatus (*Rotalge*) und *Blättermoostierchen*,
unter Glas [Briozous damunt molsa d'Irlanda,
Mastocarpus stellatus (alga vermella) i rosa
de corall, sota un vidre]
Sense data
Plantes damunt paper emprimat, amb marc
de guix de color
11 x 17 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la
família Klee

Schnecke [Cargol de mar]. Sense data
10,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Schnecke mit Seepocken [Cargol de mar amb bàlans]. Sense data
6,2 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Schnecke mit Parasit [Cargol de mar amb paràsit]. Sense data
5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Seepocken? [Bàlans?]. Sense data
5,2 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Urformen der Kunst, Berlin, Lg AKM Bi HK
[Arquetips de l'art, Berlín, Lg AKM Bi HK]
1929
Llibre
21 x 26,2 x 2,9 cm
Col·lecció particular. En dipòsit al Zentrum Paul Klee, Berna

Emma Kunz
Untitled [Sense títol] (Obra núm. 003)
Sense data
Ceres pastel a l'oli damunt paper gràfic marró
96 x 96 cm
Emma Kunz Stiftung, Würenlos

Síntesi i identificació L'últim període (1932-1940)

Paul Klee
Garten=rhythmus [Jardí=ritme]
1932, 185
Oli damunt tela emprimada enganxada en cartró; marc reconstruït
19,5 x 28,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Abend im Tal [Nit a la vall]
1932, 187
Oli damunt cartró
33,5 x 23,3 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Pflanzen um den braunen Felsen
[Sense títol (plantes al voltant de la roca marró)]
c. 1932
Oli i ploma amb dibuix damunt tela emprimada
21,5 x 32,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Alpine Landschaft mit dem Wagen) [Sense títol (paisatge alpí amb carro)]
c. 1932
Oli damunt cartró
37,7 x 50,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Hinde 1 [Cérvola 1]
1933, 129 (R 9)
Guix damunt paper enganxat en cartró
20,9 x 32,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Hirtin [Pastora]
1933, 213 (V 13)
Guix damunt paper enganxat en cartró
32,9 x 20,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Jaguar
1933, 270 (Y 10)
Llapis damunt paper enganxat en cartró
21,5 x 32,3 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Vollmond im Garten [Lluna plena al jardí]
1934
Oli damunt tela
50,3 x 60,1 cm
Hermann und Margrit Rupf-Stiftung,
Kunstmuseum, Berna

Paul Klee
Prämierter Apfel [Poma premiada]
1934, 215
Oli damunt mussolina enganxada en fusta;
marc reconstruït
50,5 x 50,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Ohne Titel (Bäume) [Sense títol (arbres)]
1934
Ceres de color damunt paper
29,3 x 47,8 cm
Col·lecció particular

Paul Klee
Zweig und Blatt [Branca i fulla]
1934, 165 (S 5)
Llapis, aquarel·la i oli damunt paper enganxat
en cartró; 20,7 x 31,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Fels vorsprung [Sortint de roca]
1935, 131 (Qu 11)
Aquarel·la damunt paper enganxat en cartró
17,8 x 27,8 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Fee Meisel
*Paul und Lily Klee mit Katze Bimbo,
Kistlerweg 6, Bern* [Paul i Lily Klee amb el
gat Bimbo, Kistlerweg 6, Berna]; 1935
Fotografia en blanc i negre (còpia
d'exposició); 12 x 9,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la
família Klee. Zentrum Paul Klee, Berna,
Bildarchiv

Paul Klee
Keimend [Germinant]
1937, 83 (N 3)
Guix damunt paper enganxat en cartró
29,5 x 42 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Stromfahrt [Viatge damunt un torrent]
1937, 144
Aquarel·la damunt cartró
18 x 32 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Teilung der Früchte [Partició de les fruites]
1937, 226 (V 9)
Cera de colors damunt paper enganxat en
cartró
25 x 48 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de
col·lecció particular

Paul Klee
Grünes Gelände [Terreny verd]
1938, 117 (H 7)
Oli i aquarel·la damunt cartró emprimat
37,5 x 50,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Der Winter kommt [Ve l'hivern]
1939, 102 (L 2)
Cera de colors i guix damunt paper enganxat
en cartró
20,8 x 29,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ohne Titel (Ruhende Katze in der Landschaft)
[Sense títol (gat descansant en el paisatge)]
c. 1939
Cera de colors i guix damunt paper
20,5 x 46 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Drei Fische [Tres peixos]
1939, 621 (GG 1)
Llapis damunt paper enganxat en cartró
20,9 x 29,7 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ein Fischräuber [Un depredador de peixos]
1939, 681 (KK 1)
Llapis damunt paper enganxat en cartró
27 x 21,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Schild-Urchs [Urchs* amb closca]
1939, 1079 (FG 19)
Cera de colors damunt paper enganxat en cartró
20,8 x 29,5 cm
(* *Un urchs* és un animal inventat, meitat *ochs* [bou] i meitat *ur* [ur])
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Fliehender URCHS [URCHS a la fuga]
1939, 1080 (FG 20)
Cera de colors damunt paper enganxat en cartró
20,8 x 29,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Vertierung [Animalització]
1939, 344 (F 4)
Llapis damunt paper enganxat en cartró
20,9 x 29,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Ein Tier in Defensive [Un animal a la defensiva]
1940, 114 (U 14)
Guix damunt paper enganxat en cartró
21 x 29,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Schlamm-Assel-Fisch [Peix-fang-cotxinilla]
1940, 323 (G 3)
Ceres de colors i guix damunt paper enganxat en cartró; 34 x 53,5 cm
Fondation Beyeler, Riehen/Basilea, Beyeler Collection

Paul Klee
Dieser Stern lehrt beugen [Aquesta estrella ensenya a inclinar-se]; 1940
Cera de colors damunt paper enganxat en cartró; 37,8 x 41,3 cm
Zentrum Paul Klee, Berna

Paul Klee
Abends am Meer [Nit a la vora del mar]
1940
Pintura a la cera damunt paper enganxat en cartró; 21 x 33 cm
Col·lecció particular, Suïssa

Paul Klee
Riesen-Pflanzen [Plantes gegants]
1940, 266 (L 6)
Cera de colors damunt paper enganxat en cartró; 48 x 62,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Dipòsit de col·lecció particular

Stein, in Gips gefasst [Pedra encastada en guix]. Sense data
4,8 x 4,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Stein, in Gips gefasst [Pedra encastada en guix]. Sense data
6,9 x 0,8 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Stein, in Gips gefasst [Pedra encastada en guix]
Sense data
7,1 x 1,8 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Stein, in Gips gefasst [Pedra encastada en guix]. Sense data
5,8 x 5,8 x 1 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Fee Meisel
Paul und Lily Klee mit Katze Bimbo [Paul i Lily Klee amb el gat Bimbo]. 1935
Fotografia en b/n
12 x 9,9 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Paul Klee
Katze Bimbo seitlich liegend, Dessau [El gat Bimbo ajagut de costat]. Sense data
Impressió damunt cartró
8,5 x 11,6 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee. Zentrum Paul Klee, Berna, Bildarchiv

Francesc Català-Roca
Objecte de l'estudi de Joan Miró a Palma (tronc d'arbre)
Sense data
Copia fotogràfica en blanc i negre
Fons fotogràfic F. Català-Roca – Arxiu Històric del COAC

Francesc Català-Roca
Objecte de l'estudi de Joan Miró a Palma (espelma)
Sense data
Copia fotogràfica en blanc i negre
Fons fotogràfic F. Català-Roca – Arxiu Històric del COAC

Francesc Català-Roca
Objecte de l'estudi de Joan Miró a Palma (gat)
Sense data
Copia fotogràfica en blanc i negre
Fons fotogràfic F. Català-Roca – Arxiu Històric del COAC

Paul Klee
Herbarblatt [Làmina d'herbari]
1930
Plantes damunt paper emprimat
48,5 x 32,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Paul Klee
Herbarblatt [Làmina d'herbari]
1930
Plantes damunt paper emprimat
44,5 x 29,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Paul Klee
Herbarblatt [Làmina d'herbari]
1930
Plantes damunt paper emprimat
49 x 32,4 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Paul Klee
Herbarblatt [Làmina d'herbari]
1930
Plantes damunt paper emprimat
48,5 x 32,5 cm
Zentrum Paul Klee, Berna. Donació de la família Klee

Maruja Mallo
Protozoarios [Protozous]
1981
Cera, bolígraf, llapis negre i tocs d'oli damunt paper Canson gris
32,4 x 40 cm
Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, Madrid

Sandra Knecht
Dark Night (Home Is a Foreign Place) [Nit fosca (Casa és un lloc estrany)]
2022
Instal·lació. Tècnica mixta
Col·lecció de l'artista

Informació general

Horari

De dimarts a diumenge

De 10 a 18 h

Accés a la Fundació fins a 30 minuts abans del tancament

Dilluns no festius

Tancat

Entrada

13 € Reduïda:* 7 €

* Estudiants de 15 a 30 anys, visitants de més de 65 anys i titulars del carnet de Biblioteques de Barcelona

Menors de 15 anys i aturats (acreditats): Entrada gratuïta

Servei de guia multimèdia descarregable gratuïta

Accessibilitat



Imatges disponibles per a la premsa i dossier digitalitzat a la nostra sala de premsa virtual www.fmirobcn.org/premsa i a l'enllaç [Paul Klee i els secrets de la natura](#).

Seguiu les activitats de *Paul Klee i els secrets de la natura* a les xarxes socials utilitzant l'etiqueta #KleeFJM i a la web <https://www.fmirobcn.org/ca/exposicions/5783/paul-klee-i-els-secrets-de-la-natura>.

#KleeFJM

Fundació Joan Miró

 Barcelona

Fundación

BBVA

Mitjans col·laboradors:

LA VANGUARDIA

P el Periódico

Fundació Joan Miró
Parc de Montjuïc
08038 Barcelona
T +34 934 439 070
press@fmirobcn.org

www.fmirobcn.org

